

معرفی کتاب

دکتر محمدرضا فخرروحانی^۱

محمدرضا کاظمی، خون حسین^۲، لاهور، پاکستان: انتشارت صلح، ۲۰۲۱.

محمدرضا کاظمی، از شیعیان شهر بمبئی، متولد ۱۹۴۵ م (= ۱۳۲۴ ش) در هند و ساکن پاکستان می باشد. وی دارای کارشناسی ارشد رشته تاریخ اسلام در سال ۱۹۶۸ م / ۱۳۴۷ ش و دکترای مطالعات پاکستان در سال ۱۹۹۶ م / ۱۳۷۵ ش از دانشگاه کراچی است. ایشان از سال ۲۰۰۰ تا ۱۰۱۳ م (۱۳۸۹ تا ۱۳۹۲ ش) مشاور بخش سرویراستاری علمی انتشارت دانشگاه آکسفورد در پاکستان بود. از سال ۲۰۱۸ م / ۱۳۹۷ ش تا کنون سردبیر فصلنامه انجمن تاریخ پاکستان است.

این کتاب به زبان انگلیسی نوشته شده است

و در بیست فصل (دوازده + ۲۲۵ صفحه)، به بررسی جنبه‌هایی از ماجرای واقعه عاشورا می پردازد. از صفحات مقدماتی کتاب چنین برمی آید که نویسنده با تعداد قابل توجهی

۱. استادیار دانشگاه قم (Abumahdi1061@gmail.com)

2. The Blood of Husayn

از استادان مشهور، خواه مسلمان و غیرمسلمان، در داخل و خارج از پاکستان ارتباط داشته است. همچنین، انتخاب موضوع و نحوه پرداختن به آن، از آشنایی خوب وی با ماجرای واقعه عاشورا حکایت دارد. علاوه بر هند و پاکستان، ایشان تجربه زیستن و کار علمی در بنگلادش، افغانستان و منطقه آسیای میانه را دارد.

فصل یک تا فصل چهارده کتاب به ماجرای کربلا اختصاص داده شده است. بر خلاف اکثر کتاب‌ها که چنین بحثی را از تولد و محیط خانوادگی حضرت امام حسین علیه السلام شروع می‌کنند، ایشان پیشینه این بحث را از حضرت ابوطالب و نقش تاریخی وی در رشد و گسترش اسلام شروع کرده، سپس به ماجرای مشروعیت در پرتواندیشه سیاسی اسلام می‌پردازد. بعد از آن، وضعیت شهر کوفه در رابطه با نقش و سرنوشت منجر به شهادت حضرت مسلم بن عقیل و هانی بن عروه مطرح می‌شود. سپس ماجراهای شب عاشورا و جنگ تحمیلی روز عاشورا بوده که هرکدام عنوان فصلی جداگانه در کتاب هستند. از فصل سیزدهم تا شانزدهم، به اسرای واقعه کربلا، بازگشت آنان به مدینه و سپس حرکت‌های انتقام‌جویانه در منطقه عربی (اعم از شام، عراق و حجاز) مدار بحث در هر فصل است.

پنج فصل آخر کتاب از این نظراهمیت دارند که با نگاهی علمی و منقدانه به ماجرای واقعه عاشورا وارد شده و تأثیرات تاریخی آن را بررسی کرده است. فصل پانزدهم کتاب به منابع تاریخ عاشورا اختصاص دارد و از قدیمی‌ترین منابع بحث را دنبال می‌کند. البته به این نکته هم اشاره می‌شود که اختناق سیاسی حکومت اموی مانعی بزرگ بر سر راه تاریخ‌نگاری اولیه و معاصر با واقعه عاشورا بود. فصل شانزدهم نگاهی انتقادی و ارزیابانه از منابع واقعه عاشورا به دست داده، هدف از آن ارزیابی محتوایی همراه با بررسی میزان صحت منابع است. فصل هفدهم به بحث میان ایدئولوژی و ادبیات پرداخته و شکل‌گیری آثار ادبی مهم ملهم از اندیشه شیعی مرتبط با واقعه عاشورا را به تصویر می‌کشد. در این فصل، نویسنده به آثار شاعرانی همچون محتشم کاشانی از ایران و بعد شاعران برجسته اردو زبان در شبه قاره هند، مانند میرانیس، میرزا دبیر و پرورده شدگان آنها می‌پردازد. نظریه تأثیرگذاری تاریخی و بیشتر میرببر علی (معروف به

میرانیس) ابعاد جالبی از زندگی، زمانه و آثار شعری وی مورد بحث قرار گرفته است. اهمیت ادبیات حسینی و آثار مرتبط با آن در این است که عاشورا نه تنها چراغ راه اندیشگانی دلدادگان آن بوده، بلکه چنین اقدامات تاریخی مانع از آن بوده است که عاشورا، همانند واقعه غدیر، در گوشه طاقچه فراموشی تاریخ نهاده شود. فصل هجدهم کتاب به ارتباط اندیشه‌های اعتقادی کلان شیعی و شعائر حسینی پرداخته و این که چگونه این شعائر محمل انتقال این اعتقادات در طول تاریخ بوده است. فصل نوزدهم کتاب به ارتباط معماری و هنر و تأثیرپذیری این دو، از واقعه عاشورا اختصاص دارد. بر این اساس، یکی از دلایل مهم بوجود آمدن حسینیه در مجامع شیعه ایجاد مکان و نهادی شعائر محور برای بزرگداشت واقعه عاشورا بوده است. حسینیه، روح شعائر اصیل اسلامی را متجلی می‌کند. با توجه به حضور نویسنده در شبه قاره هند، کتاب دارای مثال‌های خوبی از همان منطقه، از جمله حسینیه آصفیه شهر لکنه‌و در شمال هند، است. فصل آخر کتاب در سه صفحه به نتیجه‌گیری کلی از مباحث مطرح شده، می‌پردازد.

کتاب‌هایی که از فارسی و یا عربی به انگلیسی ترجمه می‌شوند، به دلایل متعدد زبانی و فرهنگی، کمتر می‌توانند در روح و جان مخاطب انگلیسی زبان نفوذ پیدا کنند. علی‌رغم معلومات علمی و تجربه ارزشمند نویسنده محترم در نوشتن و تحریر و باز نشر مجدد کتاب‌های انگلیسی، آن هم با تجربه ذی‌قیمت کار کردن به مدت سیزده سال با انتشارات دانشگاه آکسفورد، وجود اغلاط مطبعی و کاستی‌های ویراستارانه، یکدست نبودن و نقایص در نظام ارجاع دهی به منابع استفاده شده در کتاب، از مواردی است که خواننده، دقیق‌النظر یافتن آنها را دور از انتظار می‌داند. اگر ایرادات متعدد تاپی در متن برطرف، فهرست منابع به روزرسانی و کامل شود و نمایه‌ای مناسب نیز افزوده شود، این کتاب می‌تواند از جایگاه شایسته و ارجمندی به عنوان یک کتاب درسی به زبان انگلیسی درباره واقعه کربلا برخوردار شود.